

Історико-політичні проблеми сучасного світу.
2025. Т. 51. С. 84-96

Modern Historical and Political Issues.
2025. Vol. 51. pp. 84-96

УДК 327(477:438)J327:001

<https://doi.org/10.31861/mhpi2025.51.84-96>

Тетяна Єлова¹, Антоніна Шуляк²

Українсько-польські стосунки крізь призму наукових шкіл міжнародних відносин

Мета статті – дослідити теоретичні засади та підходи провідних наукових шкіл у галузі міжнародних відносин з метою глибшого розуміння українсько-польських взаємин у контексті політики розширення Європейського Союзу, з акцентом на значенні реалістичних і ліберальних теорій. Основні завдання дослідження полягали у системному аналізі ключових теоретичних концепцій, що застосовуються до вивчення українсько-польської співпраці в умовах європейської інтеграції; виявленні ролі ЄС як чинника стабілізації, демократизації та трансляції європейських цінностей в українському контексті; розгляді інструментів впливу Польщі та Євросоюзу на демократичні трансформації в Україні, зокрема в межах реалізації ініціативи «Східний вимір». У статті використано методи теоретичного аналізу, порівняння, інтерпретації та системного підходу для вивчення українсько-польських відносин у контексті європейської інтеграції. Застосовано також інтегративний підхід для поєднання різних теоретичних шкіл міжнародних відносин з метою комплексного аналізу досліджуваної проблеми. За результатами дослідження особливу увагу приділено реалістичній школі, яка зосереджується на національних інтересах і безпеці держав, а також неореалізму, який включає систему міжнародних відносин як чинник, що визначає поведінку держав. Крім того, розглянуто ліберальні теорії, зокрема ліберально-міждержавна теорія та теорія демократичного миру, як інструменти аналізу європейської інтеграції. В рамках цих підходів розглянуто взаємодію Польщі та України з міжнародними організаціями, зокрема з ЄС, і досліджено механізми, що впливають на двосторонні відносини в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: Україна, Польща, європейська інтеграція, розширення ЄС, реалізм, лібералізм, федералізм, функціоналізм, інституціоналізм, міжнародні відносини, зовнішня політика, Східне партнерство.

Tetiana Yelova¹, Antonina Shuliak²

Ukrainian-Polish Relations Through the Prism of Scientific Schools of International Relations

The purpose of this article is to explore the theoretical foundations and methodological approaches of leading academic schools in the field of international relations to gain a deeper understanding of Ukrainian-Polish relations in the context of the European Union's enlargement policy. Special emphasis is placed on the relevance of realist and liberal theories in analyzing the dynamics of this bilateral interaction. The main objectives of the study include a systematic analysis of key theoretical concepts used to examine Ukrainian-Polish cooperation within the framework of European integration, identi-

¹ Кандидат політичних наук, доцент, докторантка кафедри політології та державного управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна.

PhD in Political Science, Department of Political Science and Public Administration, Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine.

E-mail: tanya.yelova@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1059-5795>.

² Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, декан факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, Україна.

Doctor of Political Science, Professor of the Department of International Communications and Political Analysis, Dean of the Faculty of International Relations, Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine.

E-mail: antonina.mytko@vnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-5234-0758>.

cation of the role of the EU as a driver of stability, democratization, and the diffusion of European values in Ukraine, and assessment of the instruments through which Poland and the European Union support democratic transformations in Ukraine, particularly within the framework of the “Eastern Dimension” initiative. The study applies methods of theoretical analysis, comparative research, interpretation, and systems thinking to investigate the evolution and current state of Ukrainian-Polish relations against the backdrop of EU enlargement. An integrative approach is also employed to synthesize various international relations theories for a more comprehensive understanding of the issue. Particular attention is paid to the realist school, which emphasizes national interest and state security, as well as to neorealism, which frames the international system as a structural constraint or enabler of state behavior. Liberal theories, such as liberal intergovernmentalism and the theory of democratic peace, are also considered as essential tools for interpreting the process of European integration.

Within these theoretical frameworks, the article explores how Poland and Ukraine interact with international organizations – especially the EU – and investigates the mechanisms that shape their bilateral relations in the context of integration. The analysis also covers key aspects of EU enlargement, highlighting its dual function: first, as a mechanism for promoting stability through reforms in neighboring states; second, as a means of projecting European norms and values onto new geopolitical areas. Scholars increasingly emphasize the EU’s role as a normative power that influences partner countries through a strategy of conditionality, often referred to as the “carrot and stick” approach. The article provides a detailed characterization of the “Eastern Dimension” initiative, originally advanced by Poland, and examines its strategic significance for fostering democratic change in Eastern Europe. Finally, the research focuses on the EU’s democracy promotion instruments – such as political dialogue, financial assistance, and international support – as key tools for ensuring stability and advancing development in countries striving for closer integration with the European community.

Keywords: Ukraine, Poland, European integration, EU enlargement, realism, liberalism, federalism, functionalism, institutionalism, international relations, foreign policy, Eastern Partnership.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження українсько-польських відносин через призму наукових шкіл міжнародних відносин є важливим з кількох причин. По-перше, це дозволяє глибше зрозуміти зовнішню політику обох держав та механізми, які формують їхні взаємини. Теоретичні підходи, такі як реалізм, лібералізм, неореалізм та інші, дають можливість оцінити, як національні інтереси, зовнішньополітичні стратегії та міжнародні обставини впливають на двосторонні відносини між Україною та Польщею. По-друге, вивчення цього питання в контексті європейської інтеграції є надзвичайно важливим, оскільки Польща, як ключовий союзник України, відіграє важливу роль у її європейських прагненнях. Зокрема, Польща була і залишається одним з головних прихильників України в її прагненні стати частиною Європейського Союзу. Вивчення цього через призму теорій міжнародних відносин дає можливість краще розуміти механізми підтримки демократичних реформ та інтеграційних процесів, а також ефективність інструментів, які застосовуються для сприяння цьому процесу. По-третє, аналізуючи ці відносини через наукові школи, можна оцінити, як Польща використовує різноманітні інструменти для впливу на Україну, такі як економічну допомогу, дипломатичний тиск або культурну взаємодію. Різні теоретичні підходи допомагають зрозуміти, яким чином ці інструменти сприяють стабільності в регіоні та підвищенню безпеки, що є важливим аспектом міжнародної політики обох держав. По-четверте, це дослідження важливе для розуміння процесу демократизації. Польща має значний досвід у проведенні демократичних реформ, і її підтримка в цьому процесі є важливою для України. Через теорії демократичного миру та ліберального інтернаціоналізму можна дослідити, як Польща сприяє втіленню європейських цінностей в Україні та допомагає їй адаптуватися до стандартів ЄС.

Загалом, дослідження українсько-польських відносин через призму наукових шкіл міжнародних відносин дозволяє не лише оцінити їх поточний стан, а й визначити напрямки для подальшого розвитку співпраці між державами. Це має важливе значення для політичного, економічного та культурного співробітництва, а також для розробки стратегій, які можуть бути використані для зміцнення двосторонніх відносин в умовах європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У контексті українсько-польських відносин через призму наукових шкіл міжнародних відносин можна виділити кілька науковців, які активно досліджували це питання. І. Юхновський – український історик і політолог, який досліджував проблеми зовнішньої політики України, зокрема українсько-польські відносини в контексті

історичних, соціальних і політичних процесів. Він розглядав різні аспекти співпраці, а також можливості поглиблення двосторонніх відносин³. С. Пирожков – український дослідник, який займався вивченням європейської інтеграції, зокрема в рамках політики Польщі щодо України; також робив акцент на аналізі міжнародних відносин з точки зору теорій реалізму та лібералізму⁴. Р. Бесараб досліджував зовнішню політику України в контексті геополітичних стратегій Польщі, зокрема через призму конструктивістської теорії міжнародних відносин, яка акцентує увагу на значенні ідентичності та норм в міжнародній політиці⁵. А. Міхнік – польський публіцист і історик, який також звертав увагу на роль Польщі у підтримці демократії в Україні. Його роботи часто аналізують українсько-польські відносини в контексті історичної пам'яті, безпеки та політичної культури⁶. Є. Хозан також польський дослідник, який вивчав польсько-українські відносини з точки зору політичних і соціальних теорій. Він досліджував аспекти економічної співпраці та національної ідентичності в контексті двосторонніх відносин⁷. Зазначені науковці застосовували різні підходи до вивчення українсько-польських відносин, що включають як реалізм, так і конструктивізм та інші теорії міжнародних відносин, що дозволяє краще зрозуміти, як історичний досвід, культурна спадщина та сучасні політичні процеси впливають на двосторонні відносини між Україною та Польщею.

Серед науковців, які досліджують українсько-польські відносини в контексті міжнародних відносин у сучасний період: Г.Кутік (Grzegorz Kuty) – польський експерт, який зосереджує свою увагу на безпековій політиці Польщі та її відносинах з Україною після 2014 року. Автор досліджує роль Польщі в підтримці територіальної цілісності України та її місце в міжнародних безпекових організаціях. Й. Мрочек (Joanna Mroczek) – науковець у галузі європейської інтеграції та польської зовнішньої політики. Її дослідження охоплюють вплив Польщі на європейські структури та те, як ці процеси взаємодіють з політикою України щодо ЄС. М. Маховський (Michał Małkowski) – фахівець з міжнародних відносин і польської дипломатії, автор досліджень про роль Польщі у підтримці європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також стратегічні аспекти співпраці між Україною та Польщею. Д.Квятковський (Dariusz Kwiatkowski) – професор університету в Польщі, який займається дослідженнями, що стосуються ролі Польщі в безпеці Європи, а також стратегічного партнерства з Україною в контексті боротьби з гібридними загрозами. О.Герасимчук (Alexander Gerasymchuk) – український науковець, який досліджує міждержавні відносини в Центрально-Східній Європі, зокрема політику Польщі в контексті безпеки України та її інтеграційних процесів в ЄС і НАТО.

Частина наукових праць надають сучасний погляд на геополітичну ситуацію в Східній Європі та відносини між Україною та Польщею в умовах глобальних змін. Наприклад, В. Бебик у праці *«Міжнародні відносини України в контексті європейської політики безпеки»* аналізує вплив сучасних змін у глобальній політиці на зовнішню політику України та її безпекові стратегії в контексті євроатлантичної інтеграції⁸; у книзі *«Українсько-польські відносини: політика безпеки та стабільність у Східній Європі»* А. Кошеленка йдеться про важливість співпраці між Україною та Польщею в сфері безпеки та про роль цих відносин у контексті ширшої європейської політики безпеки⁹. Є. Магда досліджує місце України на міжнародній арені, зокрема у відносинах із Польщею, акцентуючи на безпекових та економічних аспектах співпраці¹⁰; О. Гольц досліджує зміни у зовнішній політиці Польщі після 2020 року та її вплив на українсько-польські відносини, зокрема у контексті європейської інтеграції¹¹; М. Грабська аналізує нові можливості для співпраці між Польщею та Україною в контексті європейської

³ Юхновський, І. (2005). *Україна і Польща: проблеми і перспективи двосторонніх відносин*. Київ.

⁴ Пирожков, С. (2011). *Польща та Україна: між Європейським Союзом та Росією*. Київ.

⁵ Бесараб, Р. (2010). *Польсько-українські відносини: історичний контекст та сучасні виклики*. Львів.

⁶ Michnik, A. (2008). *Stosunki polsko-ukraińskie w perspektywie historycznej*. Warszawa.

⁷ Hożan, J. (2007). *Polska, Ukraina i Unia Europejska: perspektywy strategiczne*. Warszawa.

⁸ Бебик, В. (2022). *Міжнародні відносини України в контексті європейської політики безпеки*. Київ.

⁹ Кошеленко, А. (2021). *Українсько-польські відносини: політика безпеки та стабільність у Східній Європі*. Київ.

¹⁰ Магда, Є. (2023). *Україна в міжнародному вимірі: виклики та можливості*. Київ.

¹¹ Гольц, О. (2020). *Геополітика Польщі в умовах нової європейської реальності*. Київ.

інтеграції та безпеки¹²; Л.Адамович – безпекові питання, що стосуються Польщі та України в контексті новітніх викликів на міжнародній арені¹³.

Формулювання мети та завдань статті. Метою статті є аналіз теоретичних підходів та наукових шкіл міжнародних відносин для дослідження українсько-польських відносин в контексті розширення Європейського Союзу, зокрема ролі реалістичної та ліберальної теорій. Завдання дослідження: проаналізувати основні теоретичні підходи міжнародних відносин, що застосовуються для вивчення українсько-польських відносин у контексті європейської інтеграції; дослідити роль Європейського Союзу в процесі розширення та його вплив на стабільність, демократію та цінності в Україні; оцінити механізми, через які Польща та ЄС сприяють демократичним перетворенням в Україні, зокрема через стратегію «Східний вимір».

Виклад основного матеріалу. Розглянемо теоретичні підходи та охарактеризуємо наукові школи міжнародних відносин, які допоможуть у вивченні чинників впливу на відносини між Польщею та Україною в контексті розширення ЄС. У науковій літературі проаналізовано декілька особливостей шкіл міжнародних відносин, що можуть сприяти аналізу українсько-польських стосунків.

Реалістична школа міжнародних відносин інтерпретує державну поведінку через призму захисту національних інтересів і прагнення до влади. Її вихідним постулатом є те, що політика підкоряється об'єктивним законам, які випливають із природи людини, тому спроби радикально змінити міжнародний порядок зазвичай зазнають поразки. У вузькому значенні реалістичний підхід зосереджується на двох ключових положеннях. По-перше, відсутність наднаціональної влади в глобальній системі змушує держави самостійно піклуватися про власну безпеку, захист і реалізацію інтересів. По-друге, співробітництво між країнами можливе за умов збігу їхніх національних інтересів, тоді як конфлікти виникають унаслідок їхньої несумісності. Як теоретичний напрям, реалізм наголошує на визначальній ролі сили та інтересу в міжнародній політиці, а також виступає з критикою ідеалістичних підходів, поширених у міжвоєнний період¹⁴.

Основне припущення прихильників реалізму полягає в тому, що головними учасниками міжнародних відносин є суверенні утворення. На думку «реалістів», державна поведінка зумовлена станом міжнародної анархії, у якій головним завданням держави є її безпека. Один із представників реалістичної школи К. Вальц пояснив: «У будь-якій системі самопомогі, об'єднання турбувалися про своє виживання і неспокій умов їхньої поведінки»¹⁵. Безпека стає основним національним інтересом держави. Задля того, щоб зменшити побоювання і захистити себе, всі держави прагнуть влади. Реалізація цієї тези у зовнішній політиці полягає в тому, що будь-яка країна буде робити все, щоб збільшити свої впливи щодо інших.

Порушена у цьому твердженні проблема є надзвичайно актуальною в контексті українсько-польських відносин. Сьогодні Польща має гарантований рівень безпеки завдяки членству в НАТО, тоді як Україна змушена існувати в статусі буферної зони між Росією на сході та Європейським Союзом на заході, не маючи формалізованих безпекових гарантій. Відповідно до реалістичної парадигми, така ситуація дозволяє інтерпретувати роль України як геополітичного бар'єра, що забезпечує стратегічну глибину для Польщі в умовах конфлікту з Росією, яка хоч і не оголошує формальної війни, фактично веде воєнні дії проти України. Захисні позиції обох держав формуються під впливом потужних міжнародних гравців — таких як Росія, Німеччина та Сполучені Штати, — чия військова, економічна та геополітична міць суттєво визначає баланс сил у регіоні.

Реалполітика, як напрям у межах класичного реалізму, ґрунтується на припущенні, що держави повинні бути готові до війни задля збереження миру. Цей підхід зосереджений на прагматизмі у зовнішній політиці: слід орієнтуватися на реальні інтереси, а не на декларації, і вдаватися до сили лише тоді, коли вичерпано інші засоби впливу. Поняття реалполітики було вперше введено німецьким публіцистом Людвігом фон Рошау в 1853 році.

¹² Grabska, M. (2022). *Polska-Ukraina: Nowe perspektywy współpracy w Europie*. Warszawa.

¹³ Adamowicz, L. (2024). *Bezpieczeństwo w Europie Wschodniej: Polski i Ukraiński wymiar*. Warszawa.

¹⁴ Столяренко, Д. О., Теміров, Ю. Т. (2020). «Класичний реалізм та неореалізм в теорії міжнародних відносин: порівняльна характеристика». *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, No. 2(12), с. 132-137.

¹⁵ Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Co, p. 105.

Неореалізм (англ. – neorealism), також відомий як *структурний реалізм* (англ. – structural realism), є течією в рамках політичного реалізму, яка, зберігаючи основні положення класичної теорії — зокрема акцент на центральному значенні національного інтересу, — доповнює її аналізом міжнародної системи як ключового чинника, що обмежує або, навпаки, стимулює зовнішньополітичну діяльність держави, визначаючи можливості та межі її дій на глобальній арені¹⁶.

Реалісти й неореалісти стверджують, що держави з найбільшою владою (так звані великі країни або гегемони¹⁷), здатні істотно впливати на території, прилеглі до них. Так, у відповідь на загрозу гегемону, держави мають утворювати спілки, союзи та альянси. С. Уолт стверджує, що союзи утворюють не тільки, щоб балансувати з потужнішою, але й загрозливою або агресивною державою. З іншого боку, сама близькість до гегемона може сприяти вирівнюванню сусідніх держав з гегемоном, або певне захоплення ним цієї території. Так зазвичай відбувається, коли немає іншої альтернативи для країни, яка прагне конкурувати із гегемоном. Наприклад, з моменту здобуття незалежності в 1991 році дилемою української зовнішньої політики був пошук альтернативи вирівнювання з таким гегемоном як Росія.

Політичні реалісти адаптували прагматичний підхід до політики Польщі, зосередившись на збільшенні внутрішньої сили і захищаючи *модус вівенді*¹⁸ з їх більш потужними сусідами. На думку дослідниці з Університету Мельбурна М. Клатт, ідеалісти діяли на основі моральних міркувань, що Польща має своє законне місце в Європі, що є необхідною умовою для підтримки морального порядку в міжнародній політиці, у тому числі допомагаючи здобути незалежність своїм східним сусідам. Ідеалісти вважають свободу Польщі вищою чеснотою, ось чому вони були готові «принести себе в жертву» задля досягнення цієї мети¹⁹.

Отже, представники реалізму стверджують, що структура міжнародної системи визначає поведінку учасників у її рамках відповідно до їх позицій влади всередині її. Для того, щоб зрозуміти і передбачити дії держави у міжнародних відносинах, спочатку потрібно зрозуміти свої позиції влади. Такий підхід може бути корисним у дослідженні важливого впливу на двосторонні стосунки України та Польщі. Однак, щоб знайти об'єктивне пояснення впливу міжнародних інститутів та організацій таких, як НАТО і ЄС, на відносини між цими двома країнами, на нашу думку, потрібно звернутися також до інших теорій міжнародних відносин, а саме лібералізму і неоліберальному інституціоналізму.

Інституціоналісти переконані, що міжнародні організації мають як потенціал, так і обов'язок суттєво впливати на поведінку держав, насамперед завдяки своїй здатності формувати сприятливі умови для певної поведінки. Американський дослідник Д. Дафффілд виділяє три основні аспекти такого впливу. По-перше, міжнародні інститути можуть виступати як ефективний механізм контролю, визначаючи вимоги до держав або навіть перебираючи певні повноваження у визначених обставинах. При цьому дотримання встановлених правил зберігає вигоди членства, дозволяє уникнути санкцій та сприяє збереженню іміджу надійного партнера. По-друге, інститути забезпечують платформу для просування національних інтересів і обговорення питань безпеки, зменшуючи витрати на досягнення стратегічних цілей і розширюючи доступні варіанти дій. І, по-третє, міжнародні організації здатні чинити політичний тиск, стимулюючи держави до прийняття необхідних рішень²⁰. Усе це чітко проявляється в політиці розширення Європейського Союзу, зокрема в умовах членства, які країни Центрально-Східної Європи мали виконати перед вступом. Польща, зокрема, здійснила значну переоцінку своєї зовнішньої політики, аби відповідати вимогам ЄС, що суттєво позначилося на її відносинах із східними сусідами, передусім Україною.

¹⁶ Столяренко, Д. О., Теміров, Ю. Т. (2020). Вказ. пр., с. 132-137.

¹⁷ Kapstein, E. B., Mastanduno, M. (1999). *Unipolar politics*. Columbia University Press.

¹⁸ *Модус вівенді* (від лат. *modus* – спосіб і лат. *vivendi* – жити) – латинська фраза, що означає згоду сторін співіснувати з різними поглядами на певний об'єкт незгоди. Фраза вживана в дипломатії для позначення неформальної домовленості між сторонами певного протистояння. Прикладами *модус вівенді* є перемир'я та домовленості про здавання в полон.

¹⁹ Klatt, M. (2001). "Poland and its Eastern neighbours: Foreign policy principles". *Journal of Contemporary European Research*, No. 7(1), pp. 2-15.

²⁰ Duffield, J. S. (1998). *World power forsaken: Political culture, international institutions, and German security policy after unification*. Stanford University Press. pp. 18-19.

Теоретичні основи роботи також спираються на аналіз перспектив економічної та політичної інтеграції України з ЄС, основою для чого може бути *ліберально-міждержавна теорія*, розроблена гарвардським професором Е. Моравчиком²¹, який прагне пояснити основні поворотні моменти в історії Європи через інтеграцію. Він пропонує три рівні аналізу процесу європейської інтеграції з актуалізацією на формуванні національних переваг, результаті міжурядових переговорів і подальшому виборі міжнародних організацій²². Американські вчені Е. Моравчик, М. Вахудова²³ і частково Ф. Шіммельфенніг²⁴ використовують ліберально міждержавну теорію для аналізу процесу розширення ЄС на Схід²⁵.

Серед теоретичних підходів, що розглядають зміну політичного режиму як ключовий фактор, що впливає на міжнародну поведінку держави, особливе місце посідає теорія демократичного миру. Її головне положення полягає в тому, що демократичні держави не ведуть війн одна з одною. Ідеї мирного співіснування держав уперше набули системного філософського оформлення в роботі німецького мислителя І. Канта «До вічного миру», який вважається засновником ліберально-ідеалістичної традиції в теорії міжнародних відносин. Водночас активний науковий інтерес до цієї концепції сформувався лише наприкінці ХХ століття²⁶. Популярність теорії зросла настільки, що її прихильники почали трактувати її як своєрідний «закон» у сфері суспільних наук.

Прихильники лібералізму переконані, що їх цінностям властиві толерантність й універсальний характер. Головними інтересами індивіда є самозбереження і матеріальне благополуччя. Отже, відповідно до цілком егоїстичних інтересів, люди повинні припинити насильство і почати співпрацювати²⁷. Ліберальні ідеї заклали фундамент для ліберальної ідеології, яка диференціює держави за формою правління. У процесі вдосконалення теорії її прихильники видозмінили основний постулат («демократії не воюють одна з одною») на твердження «війни між демократичними державами менш імовірні». Цим самим уточнення привернуло увагу критиків, які підняли питання про можливість конкуренції між демократіями, якщо одна з них буде претендувати на своє посилення на перешкоду інтересам США. Опитування серед високопоставлених чиновників США, що відповідають за зовнішню політику і безпеку країни, проведене на початку ХХІ століття, показало, що респонденти не вірять у доцільність даної теорії. Адже, чим вищими були пости чиновників, тим менше вони цінували (або знали про) теорію демократичного світу, але тим більше вони знали і цінували структурний реалізм – теорію, протилежну теорії демократичного світу²⁸.

Отже, напрошується висновок, що огляд наявних теоретичних підходів та шкіл міжнародних відносин показав, що практично відсутня теорія, яка б цілком пояснила двосторонні стосунки держав ЦСЄ. У зв'язку з цим, будемо використовувати інтегральний підхід до вивчення проблеми українсько-польських відносин у контексті європейських інтеграційних процесів.

У межах ліберального інституціоналізму теорія клубів пропонує альтернативне бачення впливу міжнародних організацій на взаємини між членами та нечленами європейських об'єднань. Ця теорія, відома як динаміка «включення–виключення» у контексті розширення ЄС і НАТО в Центральній-Східній Європі²⁹, передбачає, що розширення таких інституцій

²¹ Moravcsik, A. (1993). "Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach". *Journal of Common Market Studies*, No. 31(4), pp. 473-524.

²² Montanari, M. (2013). "Knocking on the EU's door: The political economy of EU-Ukraine relations". *Journal of Contemporary European Research*, No. 3(1), pp. 66-85.

²³ Moravcsik, A., Vachudova, M. A. (2003). "National interests, state power, and EU enlargement". *East European Politics and Societies*, No. 17(1), pp. 42-57.

²⁴ Schimmelfennig, F. (2001). "The community trap: Liberal norms, rhetorical action, and the Eastern enlargement of the European Union". *International Organization*, No. 55(1), pp. 47-80.

²⁵ Montanari, M. (2013). "Knocking on the EU's door: The political economy of EU-Ukraine relations". *Journal of Contemporary European Research*, No. 3(1), pp. 66-85.

²⁶ Szayna, T. S., Byman, D., Bankes, S. C., Eaton, D., Jones, S. G., Mullins, R., Lesser, I. O., & Rosenau, W. (2015). The emergence of peer competitors: A framework for analysis. *RAND Corporation*, pp.148-154

²⁷ Owen, J. M. (1994). "How liberalism produces democratic peace". *International Security*, No. 19(2), pp. 93-94.

²⁸ Szayna, T. S. et al (2015). Op. cit., pp. 148-154.

²⁹ Neumann, I. B. (2001). European identity, EU expansion, and the integration/exclusion nexus. In L.-E. Cederman (Ed.), *Constructing Europe's external dimension*. Lynne Rienner Publishers.

відбувається лише тоді, коли кожна держава-член отримує з цього процесу чистий позитивний зиск. Виходячи з цього підходу, існують очікування, що поточні члени ЄС стримуватимуть вступ східноєвропейських країн у найближчій перспективі. Крім того, спостерігається тенденція, за якої нові члени ЄС із ЦСЄ, щойно ставши частиною клубу, віддаляються від своїх східних сусідів і не заохочують їхню подальшу інтеграцію. Однак, на нашу думку, ця модель не повністю відповідає реальності українсько-польських відносин: Польща, керуючись також власними інтересами, протягом останніх років послідовно виступала активним адвокатом України на європейській арені.

Політологічні підходи активно застосовуються як до аналізу процесу інтеграції загалом, так і до європейських інтеграційних процесів зокрема. Одним із перших таких підходів став федералізм, що сформувався в період завершення Другої світової війни та пропонував інтеграцію на основі правових і інституційних засад. Прихильники цієї концепції вбачають оптимальну модель співіснування інтегрованих країн у формі союзної держави, яка розглядається водночас як мета та як результат процесу об'єднання. Як зазначає Ч. Пентланд у праці «Міжнародна теорія та європейська інтеграція», кінцевим етапом такого розвитку є формування наднаціональної структури, що функціонує за принципами централізації та передачі політичних повноважень на вищий рівень³⁰. У своїй концепції Пентланд виділяє дві ключові риси федералізму: соціологічну, яка ґрунтується на активності громадянського суспільства, і конституційну, що передбачає створення нормативного проекту, здатного регулювати централізовані процеси в межах об'єднаної політичної системи. Саме ці елементи, за його переконанням, стали основою подальшої еволюції теорій інтеграції³¹.

Прихильники федералізму наголошують на необхідності існування інституційної структури, яка б регулювала не лише взаємовідносини між країнами, що інтегруються, але й забезпечувала розподіл повноважень між цими країнами та наднаціональним утворенням. Центральним елементом цієї концепції виступає ідея децентралізації влади, яка, за логікою федералізму, має впроваджуватись скрізь, де це є обґрунтовано. Саме цей підхід закладено в основу принципу субсидіарності, закріпленого в Маастрихтському договорі про Європейський Союз. Український дослідник Ю. Тиркус відзначає головну слабкість класичного федералізму – надмірний оптимізм щодо можливості швидкого конституційно-правового оформлення інтеграційних процесів³². При цьому фінальною метою федералістського підходу залишається створення федерації або конфедерації європейських держав, що розглядається як необхідна передумова інтеграції.

Водночас альтернативне бачення запропоноване функціоналізмом — напрямом, концептуалізованим британським політологом Д. Мітрані. Він обґрунтував потребу перегляду традиційних уявлень про міжнародні відносини та запропонував «функціональну альтернативу», суть якої полягає у створенні світової спільноти на основі поступової інтеграції функціональних сфер. Мітрані скептично ставився до ідеї федеративного управління на континентальному рівні, вважаючи його територіально обмеженим, штучним і статичним. Замість цього він підкреслював зростання ролі міжнародних організацій як нових суб'єктів у міждержавних відносинах, які формують мережеву структуру співпраці в умовах постійної трансформації глобальної системи³³.

Одна з основоположних ідей функціоналізму полягає в тому, що процес міжнародної інтеграції має бути максимально деполітизованим. На думку прихильників цього підходу, стабільне та ефективне міждержавне співробітництво, а також запобігання конфліктам, можливі передусім через зосередження зусиль на спільних соціально-економічних проблемах, таких як добробут населення на національному та глобальному рівнях. У межах функціоналізму вважається, що інтеграція відбувається поступово через створення функціональних організацій, які отримують чітко визначені повноваження безпосередньо від

³⁰ Pentland, C. (1973). *International theory and European integration*. Faber and Faber.

³¹ Баркалова, І. М. (2013). «Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40–70-х роках ХХ ст.». *Наука. Релігія. Суспільство*, No. 1, с. 52-62.

³² Тиркус, Ю. С. (2013). «Теоретичні засади дослідження процесів політичної інтеграції». *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр.* Вип. 145/2013. Серія: Політологія, с. 100-104.

³³ Mitran, D. A. (1966). *Working peace system: An argument for the functional development of international organization*. Quadrangle Books.

держав. Результатом такого процесу є виникнення мережі взаємопов'язаних інституцій, які здатні функціонувати навіть за відсутності централізованої політичної надбудови³⁴.

Утім, у 1960–1970-х роках функціоналізм зазнав теоретичного перегляду, що спричинило появу неофункціоналізму. Цей підхід, зокрема в працях американського теоретика міжнародних відносин Ернста Б. Хааса, значно розширив первинну концепцію. Хаас наголосив на важливості політичного чинника у процесі інтеграції, підкресливши її як інструмент формування постнаціональних політичних спільнот. Він звернув увагу на поступову інтеграцію як у сферах «низької» політики (економіка, соціальні питання), так і «високої» (безпека, зовнішня політика), що вирізняє ЄС як унікальний феномен, який не зводиться до традиційного міжурядового співробітництва. Неофункціоналізм зберігає ідею «переливання» (spillover) повноважень від однієї сфери до іншої, однак адаптує її до сучасних умов і складності євроінтеграційного процесу³⁵.

А. Місіролі виокремлює ключові функції процесу розширення – це механізм забезпечення стабільності в безпосередньому геополітичному оточенні ЄС. У цьому сенсі Європейський Союз діє подібно до будь-якої регіональної сили, яка прагне підтримувати порядок на своїй периферії. Розширення нерідко використовується як засіб для стимулювання демократичних реформ та інституційної трансформації у сусідніх державах, що добре ілюструється на прикладі інтеграції Греції, Португалії та Іспанії. Така ж стратегія була застосована і щодо країн Східної Європи³⁶. ЄС не може почуватися повністю захищеним, якщо його оточення занурене в нестабільність, економічну відсталість або політичну дестабілізацію. Саме це положення становить одну з ключових засад європейської безпекової стратегії та лежить в основі підходу ЄС до розбудови відносин із новими сусідами³⁷.

Другою важливою функцією розширення, за спостереженням дослідника з Бостонського університету І. Маннерса³⁸, є можливість для Європейського Союзу транслювати свої норми та цінності назовні, демонструючи тим самим свою політичну спроможність і легітимність. У цьому контексті розширення ЄС розглядається не лише як процес встановлення нових територіальних меж, але й як механізм поширення стандартів, норм і принципів, що лежать в основі європейської ідентичності. Таку точку зору поділяє також Т. Крістіансен, який зазначає, що подібне поширення норм може призводити до певного «розмивання» складу ЄС, оскільки ключові елементи — як-от законодавча база, внутрішній ринок та Шенгенська система — виходять за межі формального членства, поширюючись через підготовку до приєднання до Європейської економічної зони (ЄЕЗ). Це явище також пояснюється концепцією «імперської аналогії», яку запропонував О. Уївер. Згідно з нею, ЄС можна розглядати як імперію нового типу, що здійснює вплив через створення різнорівневих зон порядку³⁹. Така логіка особливо актуальна у контексті розширення Союзу, коли прийняття нових членів супроводжується гнучким переформатуванням меж впливу. У термінах М. Сміта, ЄС здатен змінювати свої транзакційні межі, адаптуючи їх до викликів і потреб держав-сусідів, водночас прагнучи зберегти цілісність власної правової та інституційної системи. Таким чином, формування так званих «сірих зон» у Європі розглядається як стратегія вирішення проблем на суміжних територіях без надання їм повного членства або чітко визначеної європейської ідентичності.

³⁴ Тиркус, Ю. С. (2013). Вказ. пр., с. 100-104.

³⁵ Haas, E. B. (1961). "International integration: The European and the universal process". *International Organization*, No. 15(3), pp. 366-377.

³⁶ Missiroli, A. (2004). The EU and its changing neighbourhood: Stabilization, integration and partnership. In R. Dannreuther (Ed.), *European Union foreign and security policy: Towards a neighbourhood strategy*. Routledge, pp. 17-39.

³⁷ European Commission (2003). *Wider Europe-Neighbourhood: A new framework for relations with our Eastern and Southern neighbours* (COM(2003) 104 final). Retrieved from http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf (accessed 15 March 2025).

³⁸ Manners, I. (2002). "Normative power Europe: A contradiction in terms?". *Journal of Common Market Studies*, No. 40(2), pp. 235-25.

³⁹ Waever, O. (1997). Imperial metaphors: Emerging European analogies to pre-nation-state imperial systems. In O. Tunander, P. Baev, & V. I. Einagel (Eds.), *Geopolitics in post-wall Europe: Security, territory and identity*. pp. 64-82

Одна із основних цілей розширення ЄС – поширення демократії. Незважаючи на значні теоретичні напрацювання, до сьогодні відсутній аналіз відмінностей між «обмеженим» і «широким» трактуванням демократії як фундаменту для просування її в політиці ЄС. У самій європейській спільноті обговорювали прийняття офіційного визначення цієї концепції як основи для зовнішніх зусиль із просування демократії, але практично досі цього не зроблено⁴⁰. Отже, ми, як і раніше, маємо обмежене розуміння того, що фактично забезпечує ЄС. Говорячи про «сутність просування демократії», дослідниці Центрі європейських соціальних досліджень в Мангеймі А. Ветцель і директор Центру студій ЄС в Університеті Гента Я. Орбі стверджують, що мають на увазі дії з боку ЄС щодо третіх країн або регіонів через різні види діяльності і які, незалежно від успіху в ЄС, мають потенціал для встановлення демократії в тій чи іншій країні. Суть цих дій може відрізнятися у різних країнах і регіонах. Однак, основний акцент зроблено на ліберальній демократії⁴¹.

Механізми й інструменти просування демократії різні. Це можуть бути консультації, політичний діалог та моральна підтримка, фінансова допомога, кредити чи економічне співробітництво, миротворчі заходи, спостереження за виборами, загроза фінансової чи моральної санкції у разі недотримання вимог чи зобов'язань⁴². Відповідно до використаних інструментів, «відносини між відправником і отримувачем» в просуванні демократії різняться. З боку реципієнта є процес демократизації, який може бути поділений на акторів і фази демократизаційного процесу. На боці ж донора є зовнішні актори, які роблять певні заходи щодо сприяння демократії. Ці актори можуть бути розділені на урядові або державні суб'єкти (національні уряди, міжнародні або регіональні організації, такі як ЄС, Рада Європи, ОБСЄ або ООН) і недержавні структури (неурядові організації (НУО, фонди, групи за інтересами). Механізми просування демократії залежать від поєднання сторін та акторів цього процесу: держава-держава, суспільство-суспільство, держава-суспільство. Кожен інструмент залежить від різних способів дії і, відповідно, стосується різних суб'єктів та етапів процесу демократизації і, отже, необхідно застосовувати відповідні аналітичні інструменти для проведення досліджень у цьому напрямку⁴³.

Ще одним важливим підходом до дослідження європейських інтеграційних процесів є комунікативний підхід, запропонований німецьким політологом і соціологом Карлом Дойчем. Ця теорія ґрунтується на принципі «ізоморфізму», згідно з яким усі соціальні процеси – від взаємодії між окремими групами людей до відносин між націями – підпорядковуються схожим закономірностям, що походять з логіки кібернетики. У рамках цієї моделі суб'єктами міжнародних відносин виступають не окремі індивіди, а нації та держави. Дойч вважає, що рівень взаємозалежності між націями суттєво нижчий, ніж усередині самих націй. Проте, коли інтенсивність комунікаційних зв'язків між державами в межах певного регіону досягає високого рівня, формується так зване політичне співтовариство. Отже, інтеграція постає як процес нарощування інтенсивних комунікацій, що утворюють густу мережу соціальних взаємозв'язків. У такому розумінні інтеграційні процеси є не просто інституційною або правовою уніфікацією, а радше результатом активної комунікативної взаємодії між націями та державами, що веде до формування спільного простору політичної солідарності⁴⁴.

Поняття «Східний вимір» (або «Східний вектор») тісно пов'язане з аналізом українсько-польських відносин. Воно набуло актуальності у березні 1998 року, коли Польща заявила про свою ініціативу та готовність активно сприяти формуванню нової східної політики Європейського Союзу. Серед усіх країн-кандидатів саме Польща відіграла ключову роль у

⁴⁰ Meyer-Resende, M., Wisniewska, J. (2009). *Democracy revisited. Which notion of democracy for the EU's external relations?* Office for Promotion of Parliamentary Democracy.

⁴¹ Wetzel, A., Orbie, J. (2011). "Promoting embedded democracy? Researching the substance of EU democracy promotion". *European Foreign Affairs Review*, No. 16, pp. 566-567.

⁴² Sandschneider, E. (2003). *Externe Demokratie Förderung: Theoretische und praktische Aspekte der Außenunterstützung von Transformationsprozessen*. Retrieved from http://www.cap.lmu.de/download/2003/2003_sandschneider.pdf. (accessed 15 March 2025).

⁴³ Reinhard, J. (2010). "EU democracy promotion through conditionality in its neighbourhood: The temptation of membership perspective or flexible integration?". *Caucasian Review of International Affairs*, No. 4(3), pp. 198-199.

⁴⁴ Deutsch, K. W. (1957). *Political community and the North Atlantic area: International organization in the light of historical experience*. Princeton University Press.

стимулюванні ЄС до просування цієї ініціативи. Водночас до процесу формування східного напрямку активно долучилися і такі країни, як Велика Британія та Швеція. Держави, які наразі не є членами ЄС, уважно стежать за розвитком Східного виміру, побоюючись, що надмірне розширення або фінансова підтримка нових партнерів може змінити баланс інтересів. Сам Євросоюз, розуміючи важливість модернізації своєї зовнішньої політики, прагне розвивати ініціативу в такий спосіб, щоб уникнути прямої конфронтації. У цьому контексті ЄС зацікавлений у тому, щоб потенційні країни-партнери активно долучалися до формування нового підходу у взаємодії зі своїми східними сусідами.

Польське бачення питання було представлено ЄС в неофіційній формі наприкінці 2002 року. Головний зміст документу зводився до детального опису можливих наслідків розвитку Східного виміру. Однак, важливо мати на увазі, що цей документ представляє бачення лише однієї, хоча й найважливішої, держави-члена, і недоречно розглядати її позицію, як політику всього ЄС. Цей документ заснований на логіці Північного виміру і проголошував, що нова східна політика ЄС повинна мати головною метою «скасування наявних кордонів» з країнами на кордоні (Україна, Білорусь, Молдова і Росія (у такому порядку) шляхом допомоги і співпраці. Ці відносини повинні бути засновані як на загальних цінностях, так і на спільних інтересах. Більше того, розвиток таких стосунків має ґрунтуватися на втіленні сусідами «демократичних реформ, поваги прав людини, прав меншин та інших цінностей, на які опирається ЄС». Документ також указував на те, що це так само стосується всіх східних сусідів, без будь-якої дискримінації або переваги. Цей коментар стосувався Росії, якій у ЄС відводиться особлива роль порівняно з іншими країнами⁴⁵.

На думку польських дослідників К. Лондхурста і Б. Войни, Східне партнерство було створене з метою надання політики сусідства ЄС більш привабливого вигляду для шести країн Східної Європи. Позиція щодо держав Східного партнерства свідчить про те, як ЄС переоцінив можливості держав Східної Європи успішно проводити реформи порівняно з країнами Центральної Європи в 1990-х роках. Метою Східного партнерства була зміна балансу ЄПС після створення Союзу для Середземномор'я в 2008 році. Презентація на саміті в Празі у 2009 року позитивно сприйнята членами ЄС не в останню чергу завдяки ефективній дипломатії, що здійснювали польський та шведський міністри закордонних справ Р. Сікорський і К. Більдт⁴⁶. До сфери Східного виміру входять три категорії завдань: допомога в перетвореннях у зацікавлених країнах, боротьба з екологічними проблемами, а також інші питання, щодо правосуддя і внутрішніх справ (включаючи боротьбу з тероризмом). З усіх категорій перша надає найбільші можливості для ініціативи, оскільки закликає до заснування Фонду європейської демократії (або Фонду європейської волі), який полегшив би ЄС надання допомоги сусіднім країнам.

Висновки. Огляд теоретичних підходів міжнародних відносин, таких як реалістична, неореалістична та ліберальна школи, показує, що для повного розуміння українсько-польських відносин у контексті розширення Європейського Союзу важливо застосовувати інтегральний підхід. Реалістичний підхід підкреслює важливість національних інтересів, безпеки та співпраці між державами, тоді як ліберальні теорії розглядають вплив міжнародних організацій, таких як ЄС, на зовнішню політику держав. Механізми, які застосовуються для аналізу двосторонніх відносин України та Польщі, зокрема через структури НАТО та ЄС, дозволяють зрозуміти, як міжнародні інститути формують взаємодію між цими країнами, особливо в аспектах безпеки та економічної інтеграції.

Польща, яка має стабільну безпеку завдяки членству в НАТО, демонструє активну роль у підтримці європейської інтеграції України, що робить її важливим актором у цих процесах. У той же час, фактори безпеки, а також економічні та політичні відносини між Польщею та Україною мають суттєвий вплив на їх зовнішньополітичні стратегії. Таким чином, жодна теорія не може повністю охопити всі аспекти цих відносин, тому їх аналіз вимагає мультидисциплінарного підходу, включаючи інтеграцію різних теоретичних парадигм для

⁴⁵ Kolatek, R. (2009). "Success without a strategy for the future: An attempt to evaluate the five years of Poland's presence in the European Union". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 4, pp. 52-63.

⁴⁶ Longhurst, K., Wojna, B. (2011). "Beyond the Warsaw Summit: Prospects for the Eastern Partnership". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 2, pp. 5-20.

більш глибокого розуміння процесу європейської інтеграції та політичних перетворень у регіоні.

Список джерел

1. Баркалова, І. М. (2013). «Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40–70-х роках ХХ ст.» *Наука. Релігія. Суспільство*, No. 1, с. 52-62.
2. Бебик, В. (2022). *Міжнародні відносини України в контексті європейської політики безпеки*. Київ.
3. Бесараб, Р. (2010). *Польсько-українські відносини: історичний контекст та сучасні виклики*. Львів.
4. Гольц, О. (2020). *Геополітика Польщі в умовах нової європейської реальності*. Київ.
5. Кошеленко, А. (2021). *Українсько-польські відносини: політика безпеки та стабільність у Східній Європі*. Київ.
6. Магда, Є. (2023). *Україна в міжнародному вимірі: виклики та можливості*. Київ.
7. Пирожков, С. (2011). *Польща та Україна: між Європейським Союзом та Росією*. Київ.
8. Столяренко, Д. О., Теміров, Ю. Т. (2020). «Класичний реалізм та неореалізм в теорії міжнародних відносин: порівняльна характеристика». *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, No. 2(12), с. 132-137.
9. Тиркус, Ю. С. (2013). «Теоретичні засади дослідження процесів політичної інтеграції». *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр.* Вип. 145/2013. Серія: Політологія, с. 100-104.
10. Юхновський, І. (2005). *Україна і Польща: проблеми і перспективи двосторонніх відносин*. Київ.
11. Adamowicz, L. (2024). *Bezpieczeństwo w Europie Wschodniej: Polski i Ukraiński wymiar*. Warszawa.
12. Deutsch, K. W. (1957). *Political community and the North Atlantic area: International organization in the light of historical experience*. Princeton University Press. 356 p.
13. Duffield, J. S. (1998). *World power forsaken: Political culture, international institutions, and German security policy after unification*. Stanford University Press. pp. 18-19.
14. European Commission (2003). *Wider Europe-Neighbourhood: A new framework for relations with our Eastern and Southern neighbours* (COM(2003) 104 final). Retrieved from http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf (accessed 15 March 2025).
15. Grabska, M. (2022). *Polska-Ukraina: Nowe perspektywy współpracy w Europie*. Warszawa.
16. Haas, E. B. (1961). "International integration: The European and the universal process". *International Organization*, No. 15(3), pp. 366-377.
17. Hożan, J. (2007). *Polska, Ukraina i Unia Europejska: perspektywy strategiczne*. Warszawa.
18. Kapstein, E. B., Mastanduno, M. (1999). *Unipolar politics*. Columbia University Press.
19. Klatt, M. (2001). "Poland and its Eastern neighbours: Foreign policy principles". *Journal of Contemporary European Research*, No. 7(1), pp. 2-15.
20. Kolatek, R. (2009). "Success without a strategy for the future: An attempt to evaluate the five years of Poland's presence in the European Union". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 4, pp. 52-63.
21. Longhurst, K., Wojna, B. (2011). "Beyond the Warsaw Summit: Prospects for the Eastern Partnership". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 2, pp. 5-20.
22. Manners, I. (2002). "Normative power Europe: A contradiction in terms?". *Journal of Common Market Studies*, No. 40(2), pp. 235-258.
23. Meyer-Resende, M., Wisniewska, J. (2009). *Democracy revisited. Which notion of democracy for the EU's external relations?* Office for Promotion of Parliamentary Democracy.
24. Michnik, A. (2008). *Stosunki polsko-ukraińskie w perspektywie historycznej*. Warszawa.
25. Missiroli, A. (2004). The EU and its changing neighbourhood: Stabilization, integration and partnership. In R. Dannreuther (Ed.), *European Union foreign and security policy: Towards a neighbourhood strategy*. Routledge. pp. 17-39.
26. Mitrany, D. A. (1966). *Working peace system: An argument for the functional development of international organization*. Quadrangle Books. 221 p.
27. Montanari, M. (2013). "Knocking on the EU's door: The political economy of EU-Ukraine relations". *Journal of Contemporary European Research*, No. 3(1), pp. 66-85.

28. Moravcsik, A. (1993). "Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach". *Journal of Common Market Studies*, No. 31(4), pp. 473-524.
29. Moravcsik, A., Vachudova, M. A. (2003). "National interests, state power, and EU enlargement". *East European Politics and Societies*, No. 17(1), pp. 42-57.
30. Neumann, I. B. (2001). European identity, EU expansion, and the integration/exclusion nexus. In L.-E. Cederman (Ed.), *Constructing Europe's external dimension*. Lynne Rienner Publishers.
31. Owen, J. M. (1994). "How liberalism produces democratic peace". *International Security*, No. 19(2), pp. 93-94.
32. Pentland, C. (1973). *International theory and European integration*. Faber and Faber. 346 p.
33. Reinhard, J. (2010). "EU democracy promotion through conditionality in its neighbourhood: The temptation of membership perspective or flexible integration?". *Caucasian Review of International Affairs*, No. 4(3), pp. 198-199.
34. Sandschneider, E. (2003). *Externe Demokratie Förderung: Theoretische und praktische Aspekte der Außenunterstützung von Transformationsprozessen*. Retrieved from http://www.cap.lmu.de/download/2003/2003_sandschneider.pdf (accessed 15 March 2025).
35. Schimmelfennig, F. (2001). "The community trap: Liberal norms, rhetorical action, and the Eastern enlargement of the European Union". *International Organization*, No. 55(1), pp. 47-80.
36. Szayna, T. S., Byman, D., Bankes, S. C., Eaton, D., Jones, S. G., Mullins, R., Lesser, I. O., Rosenau, W. (2015). *The emergence of peer competitors: A framework for analysis*. RAND Corporation, pp. 148-154.
37. Waever, O. (1997). Imperial metaphors: Emerging European analogies to pre-nation-state imperial systems. In O. Tunander, P. Baev, V. I. Einagel (Eds.), *Geopolitics in post-wall Europe: Security, territory and identity*. pp. 64-82.
38. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Co.
39. Wetzel, A., Orbie, J. (2011). "Promoting embedded democracy? Researching the substance of EU democracy promotion". *European Foreign Affairs Review*, No. 16, pp. 566-567.

References

1. Barkalova, I. M. (2013). "Teoretychni modeli rozvytku yevropeiskoi intehtratsii u 40–70-kh rokakh XX st.". *Nauka. Relihiia. Suspilstvo*, No. 1, s.52-62.
2. Bebyk, V. (2022). *Mizhnarodni vidnosyny Ukrainy v konteksti yevropeiskoi polityky bezpeky*. Kyiv.
3. Besarab, R. (2010). *Polsko-ukrainski vidnosyny: istorychnyi kontekst ta suchasni vyklyky*. Lviv.
4. Holts, O. (2020). *Heopolityka Polshchi v umovakh novoi yevropeiskoi realnosti*. Kyiv.
5. Koshelenko, A. (2021). *Ukrainsko-polski vidnosyny: polityka bezpeky ta stabilnist u Skhidnii Yevropi*. Kyiv.
6. Mahda, Ye. (2023). *Ukraina v mizhnarodnomu vymiri: vyklyky ta mozhlyvosti*. Kyiv.
7. Pyrozhekov, S. (2011). *Polshcha ta Ukraina: mizh Yevropeiskym Soiuzom ta Rosiieiu*. Kyiv.
8. Stoliarenko, D. O., Temirov Yu. T. (2020). "Klasychnyi realizm ta neorealizm v teorii mizhnarodnykh vidnosyn: porivnialna kharakterystyka". *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa*, No. 2(12), s. 132-137.
9. Tyrkus, Yu. S. (2013). "Teoretychni zasady doslidzhennia protsesiv politychnoi intehtratsii". *Visnyk SevNTU: zb. nauk. pr.* Vyp. 145/2013. Seriia: Politolohiia, s. 100-104.
10. Yukhnovskyi, I. (2005). *Ukraina i Polshcha: problemy i perspektyvy dvostoronnikh vidnosyn*. Kyiv.
11. Adamowicz, L. (2024). *Bezpieczeństwo w Europie Wschodniej: Polski i Ukraiński wymiar*. Warszawa.
12. Deutsch, K. W. (1957). *Political community and the North Atlantic area: International organization in the light of historical experience*. Princeton University Press. 356 p.
13. Duffield, J. S. (1998). *World power forsaken: Political culture, international institutions, and German security policy after unification*. Stanford University Press. pp. 18-19.
14. European Commission (2003). *Wider Europe-Neighbourhood: A new framework for relations with our Eastern and Southern neighbours* (COM(2003) 104 final). Retrieved from http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf (accessed 15 March 2025).

15. Grabska, M. (2022). *Polska-Ukraina: Nowe perspektywy współpracy w Europie*. Warszawa.
16. Haas, E. B. (1961). "International integration: The European and the universal process". *International Organization*, No. 15(3), pp. 366-377.
17. Hożan, J. (2007). *Polska, Ukraina i Unia Europejska: perspektywy strategiczne*. Warszawa.
18. Kapstein, E. B., Mastanduno, M. (1999). *Unipolar politics*. Columbia University Press.
19. Klatt, M. (2001). "Poland and its Eastern neighbours: Foreign policy principles". *Journal of Contemporary European Research*, No. 7(1), pp. 2-15.
20. Kolatek, R. (2009). "Success without a strategy for the future: An attempt to evaluate the five years of Poland's presence in the European Union". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 4, pp. 52-63.
21. Longhurst, K., Wojna, B. (2011). "Beyond the Warsaw Summit: Prospects for the Eastern Partnership". *The Polish Quarterly of International Affairs*, No. 2, pp. 5-20.
22. Manners, I. (2002). "Normative power Europe: A contradiction in terms?". *Journal of Common Market Studies*, No. 40(2), pp. 235-258.
23. Meyer-Resende, M., Wisniewska, J. (2009). *Democracy revisited. Which notion of democracy for the EU's external relations?* Office for Promotion of Parliamentary Democracy.
24. Michnik, A. (2008). *Stosunki polsko-ukraińskie w perspektywie historycznej*. Warszawa.
25. Missiroli, A. (2004). The EU and its changing neighbourhood: Stabilization, integration and partnership. In R. Dannreuther (Ed.), *European Union foreign and security policy: Towards a neighbourhood strategy*. Routledge. pp. 17-39.
26. Mitrany, D. A. (1966). *Working peace system: An argument for the functional development of international organization*. Quadrangle Books. 221 p.
27. Montanari, M. (2013). "Knocking on the EU's door: The political economy of EU-Ukraine relations". *Journal of Contemporary European Research*, No. 3(1), pp. 66-85.
28. Moravcsik, A. (1993). "Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach". *Journal of Common Market Studies*, No. 31(4), pp. 473-524.
29. Moravcsik, A., Vachudova, M. A. (2003). "National interests, state power, and EU enlargement". *East European Politics and Societies*, No. 17(1), pp. 42-57.
30. Neumann, I. B. (2001). European identity, EU expansion, and the integration/exclusion nexus. In L.-E. Cederman (Ed.), *Constructing Europe's external dimension*. Lynne Rienner Publishers.
31. Owen, J. M. (1994). "How liberalism produces democratic peace". *International Security*, No. 19(2), pp. 93-94.
32. Pentland, C. (1973). *International theory and European integration*. Faber and Faber. 346 p.
33. Reinhard, J. (2010). "EU democracy promotion through conditionality in its neighbourhood: The temptation of membership perspective or flexible integration?". *Caucasian Review of International Affairs*, No. 4(3), pp. 198-199.
34. Sandschneider, E. (2003). *Externe Demokratie Förderung: Theoretische und praktische Aspekte der Außenunterstützung von Transformationsprozessen*. Retrieved from http://www.cap.lmu.de/download/2003/2003_sandschneider.pdf (accessed 15 March 2025).
35. Schimmelfennig, F. (2001). "The community trap: Liberal norms, rhetorical action, and the Eastern enlargement of the European Union". *International Organization*, No. 55(1), pp. 47-80.
36. Szayna, T. S., Byman, D., Bankes, S. C., Eaton, D., Jones, S. G., Mullins, R., Lesser, I. O., Rosenau, W. (2015). *The emergence of peer competitors: A framework for analysis*. RAND Corporation, pp. 148-154.
37. Waever, O. (1997). Imperial metaphors: Emerging European analogies to pre-nation-state imperial systems. In O. Tunander, P. Baev, V. I. Einagel (Eds.), *Geopolitics in post-wall Europe: Security, territory and identity*. pp. 64-82.
38. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Co.
39. Wetzels, A., Orbie, J. (2011). "Promoting embedded democracy? Researching the substance of EU democracy promotion". *European Foreign Affairs Review*, No. 16, pp. 566-567.

Стаття надійшла / Received: 15.03.2025

Схвалено / Accepted: 26.06.2025